

Opdracht 1: Wie ben ik?

Een opdracht over de bemanning aan boord van een vissersschip

Materialen:

- Beschrijvingen van bemanningsleden
- Kaarten met namen

Opdracht

Op een vissersschip werkten twaalf of dertien vissers. Iedereen had een eigen taak. Je moest goed samenwerken en goed met elkaar kunnen opschieten, want soms was je een paar weken onderweg. Wie voeren allemaal mee?

Aan de slag!

Stap 1

Op het werkblad staan zeven beschrijvingen van bemanningsleden van een vissersboot. Lees ze een voor een aan elkaar voor.

Stap 2

Er zijn zeven namenkaarten. Trek allemaal een naamkaart, maar kijk niet naar de naam! Zet de naamkaart voor je neer.

Stap 3

Probeer te raden wie je bent. Het werkblad met de beschrijvingen mag je bij je houden. Stel om de beurt een vraag aan de anderen in jouw groepje. Het mogen alleen vragen zijn waarop je met 'ja' of 'nee' kunt antwoorden. Bijvoorbeeld: Slaap ik in de kajuit? Of, ben ik de jongste aan boord? Kan jij raden wie je bent? Als je het weet, noem je de naam.

Beschrijvingen van bemanningsleden

(bij opdracht 1)

Naam & leeftijd: Leendert Groen, 43 jaar
Functie: Schipper (bijnaam 'd'n baes')
Slaapplek op schip: Ik deel de kajuit met de Ouwenman.
Beschrijving: Ik bepaal wanneer we gaan varen, waar we naartoe varen en wanneer we gaan vissen.

Naam & leeftijd: Pieter de Waard, 38 jaar
Functie: Ouwenman
Slaapplek op schip: Ik deel de kajuit met de schipper.
Beschrijving: Ik beheer de voorraad aan boord. Voordat we vertrekken, zorg ik ervoor dat alle spullen, die op mijn lijst staan, aan boord zijn. Als de schipper het onderweg te druk heeft, dan neem ik soms zijn taken over. Ik ben dus ook reserve-schipper.

Naam & leeftijd: Willem Langbroek, 23 jaar
Functie: Inbakker
Slaapplek op schip: Ik slaap samen met de anderen in het vooronder.
Taken: Ik zorg ervoor dat de bakken met vislijnen en haken netjes op orde zijn. Het materiaal moet klaarstaan als we gaan vissen. Als we klaar zijn met vissen, dan halen we de lijnen naar binnen. Ik zorg ervoor dat de lijnen weer netjes in de bakken liggen.

Naam & leeftijd: Gerrit van Eck, 30 jaar
Functie: Kok
Slaapplek op schip: Ik slaap samen met de anderen in het vooronder.
Taken: Ik ben eigenlijk een gewone visser. Als we gaan varen dan loten we wie moet koken. Deze keer ben ik de kok. We eten veel erwten, bruine bonen, rijst en natuurlijk verse vis!

Naam & leeftijd: Jan de Ruiter, 13 jaar
Functie: Keteltapper
Slaapplek op schip: Ik slaap met de jongste aan boord samen in één bed (kooi) in het vooronder.
Taken: Ik ben de een na jongste aan boord. Ik help met huishoudelijke klusjes zoals de kachel aanmaken, de vloer vegen en het vooronder schoonhouden. Natuurlijk moet ik ook meehelpen bij het vissen.

Naam & leeftijd: Simon Boon, 11 jaar
Functie: Kofjekokertje
Slaapplek op schip: Ik slaap samen met een andere jongen in één bed (kooi) in het vooronder.
Taken: Ik ben de allerjongste aan boord. Ik help met huishoudelijke klusjes en zet ook koffie voor de vissers. Daarom noemen ze mij het koffiekokertje, of 'kofjekokertje'. Als de vissers vissen, dan help ik ook mee. Ik maak aas vast aan de haken.

Naam & leeftijd: Arend Ketting, 14 jaar
Functie: Prikkenbijter
Slaapplek op schip: Ik slaap samen met de andere vissers in het vooronder.
Taken: Ik maak het aas vast aan de haken. Als aas gebruiken we 'prik'. Dat zijn kleine visjes die we aan boord in een grote ton bewaren. De vissen werden in het dorp in een prikgat gekweekt. Met een snelle beet bijt ik de kop van het visje af. Ik snijd de vis in stukjes en prik ze vast aan de haak. Als beloning krijg ik soms een zoete dadel.

bij opdracht 1

Leendert Groen

bij opdracht 1

Pieter de Waard

bij opdracht 1

Willem Langbroek

bij opdracht 1

Gerrit van Eck

bij opdracht 1

Jan de Ruiter

bij opdracht 1

Simon Boon

bij opdracht 1

Arend Ketting

Opdracht 2: Truien met een boodschap

Een opdracht over visserskleding

Materialen:

- Visserstrui
- Foto's van vissers
- Werkblad Patronen van visserstruien (bijlage 3 van de handleiding)

Opdracht

De vissers droegen een donkerblauwe visserstrui. Kijk maar naar de foto's. Vissersvrouwen breiden de wollen visserstruien. In de trui zitten speciale vormen. Je noemt dat een patroon. De patronen hebben een speciale betekenis. Ze verstoppen een geheime boodschap. Je kunt aan de trui herkennen waar iemand vandaan kwam.

Aan de slag!

Stap 1

Bekijk het werkblad met de patronen. Trek een lijn van het patroon naar de juiste foto.

Stap 2

Bedenk zelf een patroon voor een visserstrui en teken het op het werkblad.

Foto's van vissers
(bij opdracht 2)

Jeroen de Koning en Krijn van Gelder

Jan, Kees en Adrianus van der Sluis

Opdracht 3: Hallo, versta je mij?

Een opdracht over seinen met vlaggen op zee

Materialen:

- Seinalfabet
- Seinvlaggen
- Pen en papier

Opdracht

Stel, je zit op zee. Je hebt geen telefoon of laptop om een ander schip een boodschap door te geven. Maar je hebt wel twee seinvlaggen. Wat wil je zeggen? En hoe sein je dat bericht door?

Aan de slag!

Stap 1

Splits jullie groepje in tweeën. Spreek af wie seint en wie de boodschap ontcijfert.

Stap 2

Het seingroepje bedenkt een zin. Bijvoorbeeld: Help ons, we hebben geen brood meer! Of, hebben jullie ook zin in een lekker verse vis?

Stap 3

Het seingroepje seint met de vlaggen de boodschap door, letter voor letter. Het ontcijfergroepje schrijft de letters op. Welke zin komt eruit? Klopt het?

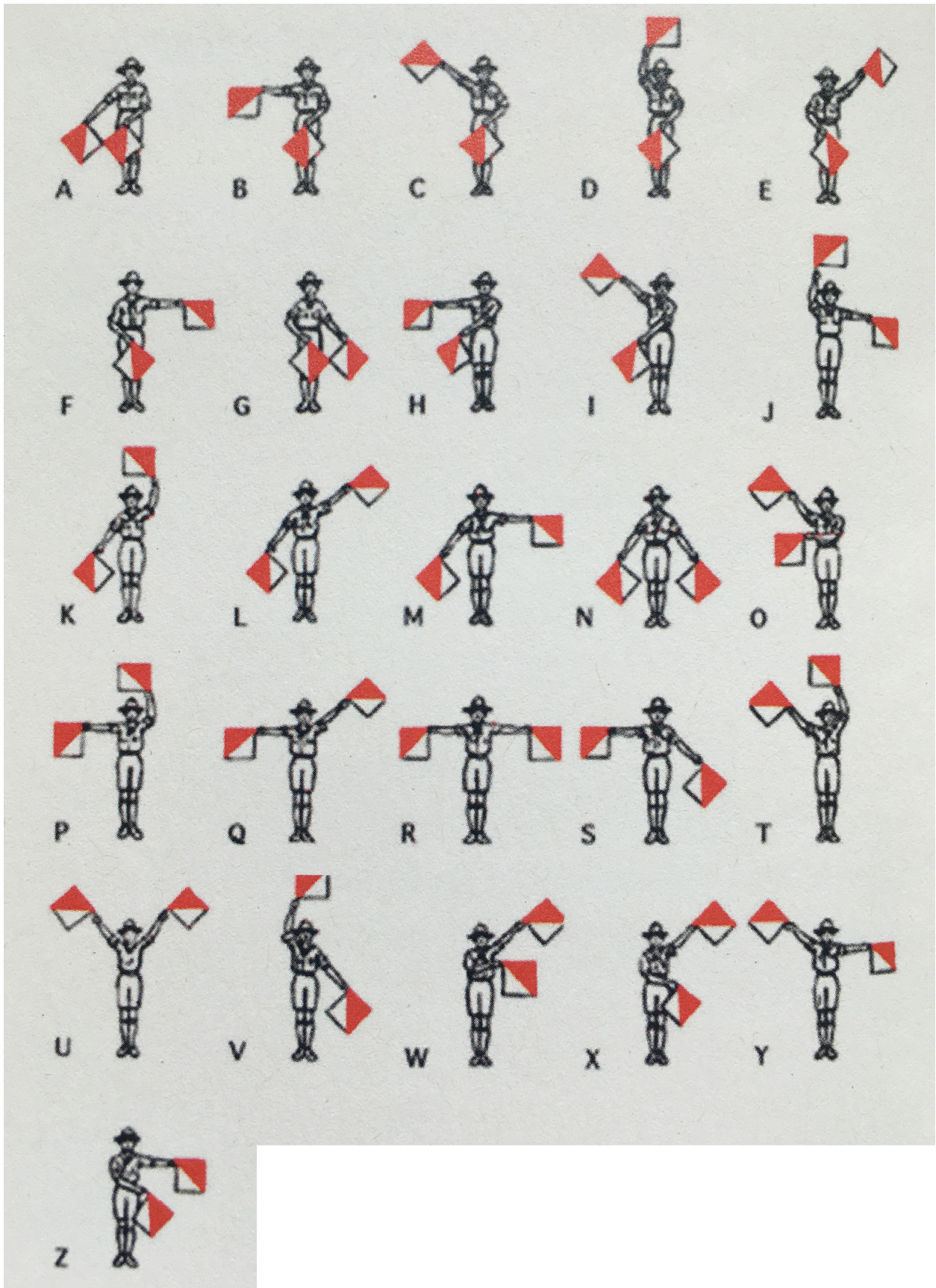
Stap 4

Klaar? Draai de rollen om.

Seinalfabet

(bij opdracht 3)

Afbeelding afkomstig uit Lespakket Havendag Junior van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Opdracht 4: Op reis

Een opdracht over navigatie en vaarroutes

Materialen:

- Logboekfragmenten
- Werkblad Navigeren (bijlage 4 van de handleiding)

Opdracht

Hoe vonden schippers hun weg op zee? Ze gebruikten een zeekaart en speciale instrumenten, zoals een kompas. Ook gebruikten ze een speciaal apparaat waarmee ze aan de hand van de zon en de sterren afstanden konden meten. Dit instrument noem je een octant.

Aan de slag!

Elke dag schreef de schipper in zijn logboek waar ze waren, hoe het weer was en of er nog bijzondere dingen waren gebeurd.

Stap 1

Lees de stukjes tekst uit het logboek. De schipper schrijft bij elke dag een kaartcode op: een letter en een cijfer.

Stap 2

Bekijk de kaart. Op de kaart staan vlakken. Elk vlak heeft een code. Aan de bovenrand staan letters, aan de zijkant staan cijfers. Stel, je moet vlak B3 opzoeken. Dan ga je met je vinger naar B en dan ga je drie vlakken naar beneden.

Zet een stip in het vlak. Ga door totdat je alle stukken met kaartcodes uit het logboek hebt gelezen. Telkens zet je een stip op de kaart.

Stap 3

Trek een lijn van stip naar stip. Welke route heeft de kapitein gevaren? Heeft het vissersschip alleen in de zeeën van Nederland gevist of ook bij andere landen?

Logboekfragmenten

(bij opdracht 4)

2 december 1884

's Avonds laat zijn we met de boot 'Geertruida Margaretha' uitgevaren uit Middelharnis. We zijn met twaalf man aan boord. Het is een mooie, maar koude herfstdag. Matige wind, windkracht 4. Behouden vaart!
Kaartcode: F24

5 december 1884

Zware storm, windkracht 8. Door de hoge golfslag maken we niet veel vaart. Het gaat gelukkig goed met de bemanning. Geen zieken aan boord.
Kaartcode: E18

9 december 1884

De wind is weer gaan liggen, windkracht 3, af en toe een regenbui. Vandaag wel 120 kilo kabeljauw binnengehaald!
Kaartcode: C10

12 december 1884

Vandaag aangekomen bij de Shetlandeilanden. Volop vis in de zee. Mooie buit binnengehaald.
Kaartcode: C4

16 december 1884

Vandaag is het zondag, dus hebben we niet gevestig. Er kwam een zware sneeuwbus opzetten en daardoor hadden we slecht zicht. Plotseling zagen we een ander schip recht op ons afkomen. De stuurman kon op het laatste moment bijsturen, dus we zijn gelukkig niet geraakt.
Kaartcode: D17

20 december 1884

Veilig terug in Middelharnis. Het was een goede tocht. Veel vis aan land gebracht. Schip uitgeladen. Op tijd terug voor de kerstdagen!
Kaartcode: F24

Opdracht 5: Met je handen

Een opdracht over touwen en knopen

Materialen:

- 6 x 2 koorden van katoen voor het leggen van knopen
- Knopenkaart: kaart met uitleg van de achtknoop en de paalsteek

Opdracht

Terwijl de vissers varen, werkt men in Middelharnis hard op de werf. De werf is de plek waar mensen vissersboten bouwen en onderhouden. De werf heeft een eigen touwslagerij. Bij de touwslagerij maken de touwslagers de touwen die meegaan aan boord. Zij spannen de touwen over de lijnbaan, een smal lang stuk grond. De schepen uit het dorp visten met lijnen, lange touwen, niet met netten.

Aan boord gebruiken de vissers de touwen om vissen mee te vangen, om zeilen vast te maken en om de sloep vast te leggen aan de kade. Visserskinderen leren al jong om speciale knopen te leggen.

Aan de slag!

Stap 1

Pak allemaal een set touwen.

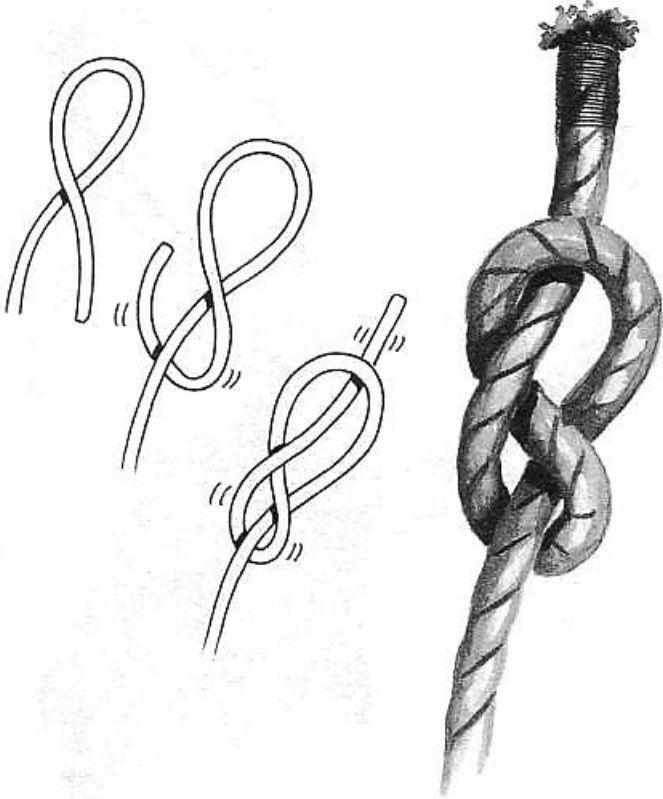
Stap 2

Bekijk de kaarten met de knopen: de achtknoop en de paalsteek. Begin met de achtknoop.

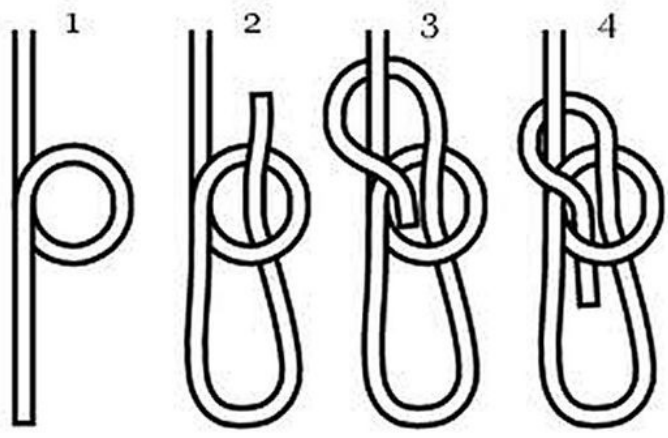
Stap 3

Leg de knoop. Gelukt? Als je tijd overhebt, dan kan je ook de paalsteek proberen.

Knopenkaart (bij opdracht 5)

Achtknoop

Paalsteek

Opdracht 6: Proviand: aan tafel!

Een opdracht over het menu aan boord en de inkopen daarvoor

Materialen:

- Een bladzijde uit het kookschrift van de kok
- Werkblad Boodschappenlijst voorraden MD Anna Maria (bijlage 5 van de handleiding)

Opdracht

Een schip kon alleen uitvaren als er voldoende eten aan boord was. In verschillende winkels haalde men eten. Er gingen wel dertien man mee aan boord. Best veel boodschappen dus. Waar koop je alle boodschappen? En hoeveel heb je nodig?

Aan de slag!

Stap 1

Lees de bladzijde uit het kookschrift van de kok. Wat at men in een week?

Stap 2

Helaas... er is saus over de kolom 'totaal' gemorst. Rekenen jullie uit wat de kok van elk product voor dertien personen per week nodig heeft? En dan in totaal voor zes weken.

Stap 3

Maak het boodschappenlijstje. Welke producten koop je in welke winkel?

Een bladzijde uit het kookschrift van een kok (bij opdracht 6)

18 maart 1896

Aan boord van de MD Anna Maria

Koken volgens de dagindeling van de mannen.

Hun dag ziet er als volgt uit:

02.30 uur 's nachts: opstaan

03:00 uur: koffietijd

07:00 uur: warme maaltijd met water of bier

17:00 uur: rijst met vis met water of bier

19:00 uur: ter kooi (slapen)

Idee: voedsel dat een tijdje bewaard kan blijven, maar wel lekker is! Beetje gevarieerd ook, het liefst.

Weekmenu, elke week dit schema:

Maandag: aardappelen met vet en groenten

Dinsdag: erwtensoep met spek

Woensdag: bonen met uitgebakken spekvet

Donderdag: erwtensoep met spek

Vrijdag: vis met aardappelen

Zaterdag: grauwe erwten met spek

Zondag: erwtensoep

Dus heb ik voor een reis van zes weken voor dertien mannen nodig (kruisje betekent: nodig op deze dag):

	Nodig per keer	ma	di	woe	do	vrij	za	zo	Totaal voor 1 week	Totaal voor 6 weken	
Rijst	1,5 kg	x	x	x	x	x	x	x			kg
Spek	1 kg		x		x		x	x			kg
Erwtensoep											
Spliterwten	2 kg		x		x			x			kg
Winterpeen	4 penen		x		x			x			penen
Grauwe erwten	1,5 kg						x				kg
Bonen	1,5 kg			x							kg
Bier	8 liter	x	x	x	x	x	x	x			liter